

Pavle Jović

Prvi srbski prevodi Prešernove poezije

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

PRVI SRBSKI PREVODI PREŠERNOVE POEZIJE

Pavle Jović

Univerzitetna biblioteka, Beograd
phpjovic@rcub.bg.ac.rs

DOI:10.4312/Obdobja.40.515-520

Prispevek obravnava zgodnejše srbske prevode Prešernovih pesmi, ki so nastali v obdobju med letoma 1837 in 1936. Prvi prevodi Prešernovih pesmi v srbsščino so bili objavljeni v književnih časopisih: *Новый сербский летонус* (Pešta, 1837), *Srpska zora* (Dunaj, 1879), *Javor* (Novi Sad, 1879), *Kolo* (Beograd, 1889) in *Srpski književni glasnik* (Beograd, 1905). Med prvimi prevajalci je bil Jovan Jovanović Zmaj (1833–1904), eden najplodnejših pesnikov srbske romantike. Prvi srbski prevodi Prešernove poezije v knjižni izdaji so izšli med letoma 1900 in 1930: Nikola Marjanović je prevedel *Krst pri Savici* (1900), v knjigi *Iz jugoslovenske lirike* (1909) Vladimirja Stanimirovića je izšel izbor Prešernovih pesmi, Trifun Đukić je prevedel *Krst pri Savici* (1930 in 1936) in *Sonetni venec* (1929 in 1931). Prvi prevajalci Prešernovih pesmi v srbsščino so bili večinoma pesniki, ki so razvijali idejo slovanske vzajemnosti in idejo jugoslovanstva.

srbski prevodi, pesmi Franceta Prešerna, obdobje 1837–1936

The article deals with early Serbian translations of Prešeren's poems completed between 1837 and 1936. The first translations of Prešeren's poems into Serbian were published in the newspapers: *Новый сербский летонус* (Pest, 1837); *Srpska zora* (Vienna, 1879); *Javor* (Novi Sad, 1879); *Kolo* (Belgrade, 1889) and *Srpski književni glasnik* (Belgrade, 1905). Serbian translations of Prešeren's poems were published in book form by Nikola Marjanović (1900), Vladimir Stanimirović (1909) and Trifun Đukić (1929, 1930, 1931, 1936), all of whom were poets. Among the first translators was Jovan Jovanović Zmaj (1833-1904), one of the most prolific poets of Serbian romanticism.

Serbian translations, France Prešeren's poetry, 1837-1936

1 Uvod

Srbi so zgodaj izkazali zanimanje za pesniško delo Franceta Prešerna: prvi prevod Prešernove balade *Povodni mož* v srbsščino je bil objavljen že leta 1837. Med slovanskimi narodi pa je prve prevode Prešernovih pesmi opravil češki buditelj in pesnik František Čelakovský (1832: 443); tudi priznanje za svoje pesniško delo je Prešeren najprej prejel med Čehi, celo 30 let prej kot pri svojih slovenskih sonarodnjakih (Stritar 1866: 48).

O prvih prevodih Prešernovih pesmi v srbsščino doslej ni bilo sistematičnih raziskav. V prvi temeljiti Prešernovi bibliografiji srbski prevodi niso zajeti oz. navedeni v celoti (Bulovec 1975). To se je ponovilo tudi v nedavno izdani bibliografiji Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Pritekelj 2019).

V prvem delu tega prispevka smo pregledali prevode Prešernovih pesmi, ki so izšli v srbskih književnih časopisih (v *Srbskem letopisu*, *Slovenki*, *Srpski zori*, *Javorju*, *Kolu* in *Srpskem književnem glasniku*) v obdobju med letoma 1837 in 1905. V drugem delu prispevka so predstavljeni srbski prevodi Prešernovih pesmi, ki so bili objavljeni v knjižni izdaji v obdobju med letoma 1900 in 1936.

2 Časopisne objave v letih 1895–1936

1837

Srbski prevod Prešernove balade *Povodni mož* (v srbskem prevodu *Vodeni duh*) se je pojavil v najstarejšem srbskem časopisu za književnost *Новый сербский летопис*, ki je začel izhajati leta 1824 na pobudo slavnega slavista Pavla Josefa Šafárika. Prešernovo ime je zapisano le kot *Dr. P.*, prevajalec ni naveden. V času, ko je izšel anonimni prevod prve Prešernove balade, je bil urednik časopisa srbski književnik in prevajalec Teodor Pavlović (1804–1854), ki si je prizadeval za povezovanje med slovanskimi narodi na področju kulture in literature (Pejčić 1857). Dve leti kasneje, leta 1826, so srbski izobraženci ustanovili Matico srbsko v Pešti na Madžarskem. To ni bila samo najstarejša književna, kulturna in znanstvena institucija srbskega naroda, temveč slovanstva nasploh.

1860

Navdušeni panslavist Emil Čakra (1837–1884), ki je med letoma 1860 in 1860 urejal časopis *Slovenka*, spada med zgodnje prevajalce Prešernove pesnitve *Krst pri Savici* (Čakra 1860: 176), toda prevedel je samo odlomek. Čakra je bil sodelavec srbskih pesnikov Đure Jakšića in Jovana Jovanovića Zmaja (Kićović 1931: 275).

1879

Tega leta je v časopisu *Srpska zora* izšel srbski prevod Prešernove pesmi *Strunam*. Omenjeni časopis so na Dunaju leta 1876 ustanovili srbski študenti, ki so razvijali idejo panslavizma, nacionalne individualnosti, enotnosti in svobode (Савковић 1954: 44). Prevajalec je bil srbski kulturnik in prevajalec Jovan Simeonović Čokić (1853–1924), ki je na Dunaju študiral tehniko (Petrović 1929: 130). Istega leta je v šesti številki omenjene revije slovenski pisatelj Anton Trstenjak (1853–1917) srbske bralce seznanil z življenjem največjega slovenskega pesnika. Trstenjak si je prizadeval za povezovanje med Slovani.

Prav tako leta 1879 je bil v časopisu *Javor* objavljen srbski prevod Prešernove pesmi *Sem dolgo upal in se bal ...* («Dugo sam se nad'o i strahov'o mlad»), ki ga je pripravil znameniti srbski pesnik Jovan Jovanović Zmaj (1879: 1473).

Čeprav je leta 1882 na Veliki šoli v Beogradu (od leta 1905 Univerza v Beogradu) profesor Svetislav Vulović predaval o pomenu preučevanja književnosti slovanskih narodov, se to še nekaj let ni uresničilo (Vulović 1882). Jovan Jovanović Zmaj, ki spada med najplodovitejše srbske pesnike v času romantike, se je ukvarjal tudi s prevajanjem Prešernovih pesmi: v že omenjenem časopisu *Kolo* je izšel njegov fragmentarni prevod Prešernovega epa *Krst pri Savici* (Jovanović 1889: 126). V eni

izmed njegovih pesniških zbirk (*Pevanija*, 1882) so izšli prevodi verzov *Sem dolgo upal in se bal ...* (Лесковац 1951: 82).

Slika 1: Portret Franceta Prešerna, ki je leta 1879 izšel v reviji *Srpska zora* (IV/6: 109).

Za razvoj slovenske književnosti se je živo zanimal književnik in literarni zgodovinar Andra Gavrilović (1864–1929), ki je končal študij slavistike na Filološki fakulteti v Sankt Peterburgu (Petrović 1929: 449). Nanj so verjetno vplivali ruski slavisti (Anton Semjonovič Budilovič in drugi). Naj omenimo, da je Budilovič posvečal veliko pozornost vprašanju slovanske vzajemnosti in enotnosti. Gavrilović je leta 1885 objavil prvo knjigo v srbščini, ki obravnava razvoj slovenske književnosti. V njej sta izšla njegova prevoda Prešernovih pesmi *Turjaška Rozamunda* in *Nezakonska mati*.

1889

Med srbskimi ljubitelji slovenske književnosti je največ zanimanja za Prešerna in njegovo pesniško delo pokazal Andra Gavrilović, gimnazijski profesor, ki je v srbskem časopisu *Kolo* prevedel nekaj Prešernovih pesmi: *O Vrba*, *Pevcu*, *Orglar*, *Zgubljena vera* in *Zapuščena*.

1905

Leta 1905 so v vodilnem srbskem beograjskem glasilu *Srpski književni glasnik* izšli prevodi Prešernovih pesmi: *O Vrba*, *Vso srečo ti želim* in *Kam?* (Stanimirović 1905: 517). Prevajalec je bil pravnik in pesnik Vladimir Stanimirović (1881–1956).

Istega leta je bila ustanovljena Univerza v Beogradu. Predavanja o slovenski književnosti je na Filozofski fakulteti v Beogradu uvedel profesor Pavle Popović

(1868–1939) v akademskem letu 1907/1908, hkrati ob pouku slovenskega knjižnega jezika. Popović se je leta 1905 mudil v Ljubljani, da bi se naučil slovenščine. Bil je pobudnik študija nove, to je jugoslovanske književnosti kot celote in zato je že leta 1917 objavil delo *The literature of the Southern Slavs* (študija je bila prevedena v več evropskih jezikov). Naslednje leto je objavil monografijo *Jugoslovenska književnost*, v kateri je eno stran posvetil Francetu Prešernu (Popović 1918: 103). Čeprav je objavil več razprav o Prešernu, se sam ni ukvarjal s prevajanjem njegovih pesmi: svoje številne študente in sogovornike pa je spodbujal k prevajanju slovenske književnosti v srbsčino (npr. Vladimirja Stanimirovića, Ljubico Janković, Trifuna Đukića).

3 Knjižne objave v letih 1895–1936

1900

Pri Srbih je kot prvi knjižni prevod iz slovenščine izšla Prešernova pesnitev *Krst pri Savici* (*Krštenje na Savici*) v počastitev slovenskega pesnika oz. ob stoletnici njegovega rojstva. Prevajalec je bil mladi pesnik Nikola Marjanović, ki je srbski prevod pripravil na pobudo svojega učitelja Andra Gavrilovića (Marjanović 1900). Biografski podatki o Nikoli Marjanoviću žal niso znani.

1909

Kot drugi knjižni prevod Prešernovih pesmi v srbsčino je izšel izbor Prešernovih pesmi Vladimirja Stanimirovića, ki so bile objavljene v njegovi knjigi *Iz jugoslovenske lirike* (1909). Pesnik Vladimir Stanimirović je bil zagovornik jugoslovanstva.

V letih med obema svetovnjima vojnama, ko se je srbsko-slovensko sodelovanje na vseh poljih razvijalo, je bilo objavljenih kar nekaj srbskih prevodov Prešernovih pesmi.

1929

Pesnik in publicist Trifun Đukić (1889–1966) je v srbsčino prepesnil Prešernov *Sonetni venec*. Knjiga je ponovno izšla leta 1931. Đukić je diplomiral na Filozofski fakulteti v Beogradu leta 1920 (Aranitović 2007: 612). S pozitivno oceno se je oglašil literarni zgodovinar Borivoje Stojković, tudi dober poznavalec srbskega gledališča. Napisal je, da v Prešernovi dobi, ko so nastale njegove najboljše pesnitve (*Sonetni venec*, 1834; *Krst pri Savici*, 1836), Srbi še niso imeli takšne zlahtne lirike: dobili so jo šele ob začetku 20. stoletja z verzi Jovana Dučića in Milana Rakića. Trifun Đukić je prevajal predvsem Prešerna in njegovi prevodi Prešernovih pesmi so izšli v dveh zbirkah: *Pesme* (1932) in *Odabrane pesme* (1950). Leta 1930 je Đukić objavil srbski prevod Prešernove pesnitve *Krst pri Savici*, ki je doživel še eno izdajo leta 1936.

Ob koncu prispevka bi radi pokazali primer, kako so trije različni prevajalci prevedli Prešernove verze iz *Sonetov nesreče* v srbsčino:

Andra Gavrilović (1889):
 Draga, srećna Vrbo, selo moje malo,
 gde no kuća moga milog oca stoji,
 Da me nije nigda iz nedara tvoji,
 prevareno srce u svet opravilo...

Vladimir Stanimirović (1905):
 O Vrbo, selo drago puno čara,
 u tebi kuća oca mog se krije,
 bez težnje k znanju, te otrovne zmijske,
 ost' o bih srećan kod doma mi stara !

Desanka Maksimović (1954):
 O, Vrbo, srećno, drago selo zavičajno,
 gde kuća mojega oca stoji,
 da me žeđ za znanjem iz tvoga sveta nije zavela,
 ta prevrtljiva zmijska...

Če primerjamo navedene prepesnitve s Prešernovim originalom, opazimo, da so prepesnitve mlajših prevajalcev pesniško lepše.

4 Zaključne misli

Prvi prevajalci Prešernovih pesmi v srbščino so bili srbski izobraženci, ki so študirali na Dunaju, zbrani v akademskem društvu Zora. Tam so se lahko srečali s Slovenci in se tudi naučili slovenščine (Jovan Simeonović, Jovan Jovanović Zmaj). Gimnazijski profesor srbske književnosti Andra Gavrilović pa je odločilno vplival na srbske bralce, da so se seznanjali s Prešernovim življenjem in literarnim delom. Po ustanovitvi Univerze v Beogradu, ko so bila uvedena predavanja iz slovenskega jezika in književnosti, najdemo med prevajalci Prešernove poezije študente profesorja Pavla Popovića, ki je veliko prispeval k boljšemu poznavanju slovenske literature in največjega slovenskega pesnika.

Literatura

- ARANITOVIĆ, Dobrilo, 2007: Đukić, Trifun. *Srpski biografski rečnik*, knjiga 3. Novi Sad: Matica srpska. 612–613.
- BULOVEC, Štefka, 1975: *Prešernova bibliografija*. Maribor: Obzorja.
- ČAKRA, Emil, 1860: Iz Gornje Kraine. *Slovenka* 1–2. 176.
- ČELAKOVSKY, František L., 1832: Krainska literatura. *Časopis Musea Českeho* 4. 443–454.
- ĐUKIĆ, Trifun, 1932: *Pesme: prevod i original. France Prešern*. Beograd: G. Kon.
- ГАВРИЛОВИЋ, Андра, 1889: Фрања Преширен словеначки песник. *Коло* 1/3. 43–44; 1/5. 77–79; 1/7. 109–110; 1/8. 126–127; 1/9. 141–142; 1/10. 156–158.
- ГАВРИЛОВИЋ, Андра, 1895: *Фрања Прешерен. Писма о књижевности у Словенаца*. Beograd: Чупићева задужбина. 42–58, 157–161.
- ГАВРИЛОВИЋ, Андра, 1900: Prešeren u Srba. V: Prešernov album. *Ljubljanski zvon* XX/12. 800–804.
- JOVANOVIĆ, Jovan Zmaj, 1879: Dugo sam se nad'o. i strahov'o [prevod Prešernove pesmi Sem dolgo upal in se bal]. *Javor* 47. 1473.
- JOVANOVIĆ, Jovan Zmaj, 1889: Krštenje na Savici. *Kolo* 1/8. 126–127.
- KIČOVIĆ, Miraš, 1931: Emil Čakra, jedan jugoslovenski idealist. *Glasnik istorijskog društva u Novom Sadu*, knjiga 4. 275–286.

- ЛЕСКОВАЦ, Младен, 1951: *Јован Јовановић Змај. Препеву и преводи*. Београд: Просвета. 82.
- МАКСИМОВИЋ, Desanka, 1954: *Soneti nesreće. Sonetni vijenac i druge pjesme*. Сарајево: Veselin Masleša. 28.
- MARJANOVIĆ, Nikola, 1900: *Krštenje na Savici*. Београд: Miloš Veliki.
- ПЕЈЧИЋ, Константин, 1857: *Житије Теодора Павловића новинара и списатеља србског*. Нови Сад: Матица српска.
- PETROVIĆ, Veljko, 1929: Simeonović Čokić Jovan. *Narodna enciklopedija Srpsko-hrvatsko-slovenačka*, knjiga 4. Zagreb: Bibliografski zavod. 130.
- ПОРОВИЋ, Pavle, 1918: *Jugoslovenska književnost*. Cambridge: University Press. 103.
- ПРЕШЕРЕН, Ф, 1837: Поводный мож [анонимни превод Prešernove balade Povodni mož]. *Новый сербскийлетонис*, часть друга, XI, knjiga 41. 78–81.
- PRITEKELJ, Kristina, SKALICKY, Urška, ŠORLI, Metka, 2019: *Bibliografija monografskih publikacij o Francetu Prešernu*. <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/135/234/3642-1?inline=1>
- САВКОВИЋ, Милош, 1954: *Југословенска књижевност*, прва књига. Београд: Знање. 44
- SIMEONOVIC ČOKIĆ, Jovan, 1879: Strunam. *Srpska Zora* IV/2. 31.
- STANIMIROVIĆ, Vladimir, 1905: O, Vrbo. *Srpski književni glasnik* 5, knjiga 15, zvezek 7. 517–519.
- STANIMIROVIĆ, Vladimir, 1909: *Iz jugoslovenske lirike*. Београд: Štamparija St. M. Ivkovića.
- STOJKOVIĆ, S. Borivoje, 1930: Франц Прешерн у српском преводу. *Летонис Матице српске* CIV/2–3, knjiga 324. 270–271.
- STRITAR, Josip, JURČIĆ, Josip, 1866: *Pesmi Franceta Preširna, s pésnikovo podobo, z njegovim životopisom in estetično-kritičnim uvodom*. Ljubljana: O. Wagner. 48.
- TRSTENJAK, Anton, 1879: Franja Preširen. *Srpska zora* IV/6. 115–116.
- VULOVIĆ, Svetislav, 1882: *Наука о књижевности и изучавање словенских књижевности*. Београд: Краљевско српска државна штампарија.